

Sygn. akt IV CSK 386/15

POSTANOWIENIE

Dnia 6 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Anna Owczarek

w sprawie z wniosku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W.

przy uczestnictwie I.K.i K.K.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 6 kwietnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 9 grudnia 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 lipca 2014 r. Sąd Rejonowy w B. oddalił wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych o wpisanie hipoteki przymusowej.

Sąd ustalił, że w księdze wieczystej Kw nr [...], prowadzonej dla gruntu oddanego w użytkowanie wieczyste, wpisani są uczestnicy postępowania jako współużytkownicy wieczystości na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej. Wnioskodawca domagał się wpisania na wymienionym prawie użytkowania wieczystego hipoteki przymusowej w wysokości 15 874,83 zł na podstawie dołączonych do wniosku dwóch decyzji administracyjnych. Z doręczonej uczestniczce postępowania decyzji z dnia 20 lutego 2014 r. wynika, że jest ona dłużnikiem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu niezapłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne i na Fundusz Pracy; dług wynosi 10 620,22 zł. W decyzji z dnia 28 lutego 2014 r., doręczonej uczestnikowi postępowania, również wskazano uczestniczkę postępowania jako dłużnika wnioskodawcy i oznaczono dług w wysokości 10 639,22 zł. W uzasadnieniu tej decyzji powołano się na regulację prawną, z której wynika, że w wypadku osób pozostających w związku małżeńskim odpowiedzialność za dług określony w decyzjach obejmuje majątek odrębny dłużnika i majątek wspólny dłużnika i jego małżonka.

Sąd pierwszej instancji uznał, że dołączone do wniosku decyzje nie stanowią podstawy do wpisania hipoteki przymusowej na prawie użytkowania wieczystego objętego majątkiem wspólnym małżonków. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, uznał, że wpisanie hipoteki wymaga tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko obojgu uczestnikom.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił apelację wnioskodawczy, podzielając ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Zdaniem Sądu odwoławczego możliwość wpisania hipoteki przymusowej na podstawie decyzji administracyjnej nie oznacza, że wpisu można dokonać - tak jak domaga się tego wnioskodawca - na podstawie decyzji wydanej jedynie przeciwko dłużkowi i doręczonej również jego małżonkowi. Do wpisania hipoteki przymusowej, gdy dłużnikiem wnioskodawcy jest tylko jeden z małżonków, a wierzyciel zamierza

wpisać hipotekę na nieruchomości objętej majątkiem wspólnym małżonków, niezbędny jest tytuł wykonawczy wystawiony na oboje małżonków.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił naruszenie art. 110 ustawy z dnia 6 lipca 1982 o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst Dz.U. z 2013 r., poz. 707 - dalej: „u.k.w.h.”) w związku z art. 26 ust 3 i 3a pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jedn. tekst Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 - dalej: „u.s.u.s.”), art. 28, art.40 i art. 107 § 1 k.p.a. w związku z art. 123 u.s.u.s. i art. 29 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jedn. tekst Dz.U. z 2012 r., poz. 749 - dalej: „Ord. pod.”) w związku z art. 31 u.s.u.s. Powołując się na te podstawy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem przytoczonych w niej przepisów prawa sprowadzają się w istocie do zakwestionowania stanowiska Sądu, że wpisanie hipoteki przymusowej wymagało przedstawienia przez wnioskodawcę tytułu wykonawczego wystawionego na oboje małżonków. Zdaniem skarżącego podstawę wpisu hipoteki przymusowej mogą bowiem stanowić dołączone do wniosku doręczone uczestnikom postępowania wydane przez wnioskodawcę decyzje.

Rozstrzygające znaczenie dla oceny zasadności skargi kasacyjnej ma nieuwzględniona przy wydawaniu zaskarżonego postanowienia uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 10 października 2014 r. III CZP 28/14 (OSNC 2015, nr 2, poz. 14), w której orzeczono, że decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalająca wysokość należności z tytułu składek może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka tylko wtedy, gdy została doręczona obojgu małżonkom. Nie ma potrzeby szczegółowego omawiania dostępnych motywów tej uchwały, wystarczy poprzestać na mających znaczenie dla oceny zasadności skargi kasacyjnej.

W przytoczonej uchwale Sąd Najwyższy stwierdził, że zmiana stanu prawnego, polegająca na wprowadzeniu z dniem 20 lutego 2012 r. ustawą z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 131, poz. 1075 - dalej: "ustawa nowelizująca") w miejsce dotychczasowej hipoteki przymusowej, która mogła mieć charakter hipoteki przymusowej kaucyjnej albo zwykłej, jednego rodzaju hipoteki przymusowej, nie uzasadnia poglądu wyrażonego w postanowieniu Sąd Najwyższego z dnia 9 stycznia 2013 r., III CSK 69/12 (OSNC 2013, nr 7-8, poz. 93), na które powołał się Sąd Okręgowy w zaskarżonym postanowieniu, że obecnie podstawą wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością ustawową, ustanawianej w celu zabezpieczenia wierzytelności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z tytułu składek, może być jedynie administracyjny tytuł wykonawczy wystawiony przeciwko dłużnikowi i jego małżonkowi.

Rozwiązania kwestii, budzącej kontrowersje - jak wynika z omawianej uchwały - także po dokonanej ustawą nowelizującą zmianie stanu prawnego, czy doręczona dłużnikowi nieostateczna decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych ustalająca wysokość składek stanowi podstawę wpisu w księdze wieczystej hipoteki przymusowej na nieruchomości wchodzącej w skład majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka, należy poszukiwać przede wszystkim w treści art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1442 ze zm. - dalej: "u.s.u.s."). Przepis art. 26 ust. 3 u.s.u.s. stanowi jednoznacznie, że podstawą wpisu hipoteki przymusowej jest tylko doręczona decyzja; nie przewiduje on ustanowienia hipoteki przymusowej na podstawie niedoręczonej decyzji. Wynika z niego również, że wprost dotyczy tylko wpisania hipoteki przymusowej na nieruchomościach dłużnika. Ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości należącej do majątku wspólnego małżonków przewiduje natomiast art. 26 ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., jednakże nie wskazuje wprost - w przeciwieństwie do art. 26 ust. 3 u.s.u.s. - podstawy wpisu tej hipoteki. Nie można jednak pomijać zawartego w końcowej części zdania pierwszego art. 26 ust. 3 u.s.u.s. odesłania włączającego ust. 3a i 3b do treści ust. 3 tego artykułu, gdyż pozwala to przyjąć, że hipotekę przymusową na

wymienionych w art. 26 ust. 3a i 3b nieruchomościach i prawach majątkowych można ustanowić na podstawie doręczonej decyzji.

Przepis art. 26 ust. 3 u.s.u.s., wskazując podstawę wpisu hipoteki w postaci decyzji, nie określa podmiotu, któremu należy doręczyć decyzję. Nie wskazuje on jednak nie tylko małżonka dłużnika, lecz także dłużnika; wymaga jedynie, aby podstawą wpisania hipoteki przymusowej była decyzja doręczona. W postępowaniu przed Zakładem Ubezpieczeń Społecznych w zakresie doręczeń mają zastosowanie - na podstawie odesłania przewidzianego w art. 123 u.s.u.s. - przepisy art. 28 i 40 k.p.a., ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych bowiem nie zawiera własnej regulacji i nie odsyła - co wynika z art. 31 u.s.u.s. - do stosowania art. 133 i 145 Ord. pod.

Zgodnie z art. 40 § 1 k.p.a., pisma doręcza się stronie, a według art. 28 k.p.a. stroną jest każdy, czyjego interesu prawnego lub obowiązku dotyczy postępowanie albo kto żąda czynności organu ze względu na swój interes prawny lub obowiązek. Małżonek dłużnika – jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w przytoczonej uchwale - mieści się w pojęciu strony w rozumieniu tego przepisu, już samo bowiem ustanowienie hipoteki przymusowej na objętej wspólnością ustawową nieruchomości jest ingerencją w sferę jego praw. Interes prawny małżonka dłużnika w kwestionowaniu doręczonej dłużnikowi decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, stanowiącej podstawę wpisu hipoteki przymusowej na nieruchomości objętej wspólnością ustawową w celu zabezpieczenia ustalonej nią wysokości należności z tytułu składek, wynika nie tylko z ustanowienia hipoteki, będącego istotną ingerencją w sferę prawną małżonka dłużnika, ale przede wszystkim z odpowiedzialności za zobowiązanie dłużnika majątkiem wspólnym (art. 29 § 1 Ord.pod. w związku z art. 31 u.s.u.s.). Przewidziane w art. 23 ust. 3 u.s.u.s. wymaganie, aby stanowiąca podstawę wpisu hipoteki przymusowej decyzja była doręczona, obejmuje zatem doręczenie jej także małżonkowi dłużnika, powinien on bowiem - ze względu na przysługujący mu interes prawny - znać treść decyzji i mieć możliwość obrony swych praw. Za taką wykładnią opowiada się również piśmiennictwo.

W omawianej uchwale Sąd Najwyższy wyjaśnił, że również po zmianie stanu prawnego, w myśl art. 26 ust. 3 i ust. 3a pkt 2 u.s.u.s., doręczona

decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ustalająca wysokość należności z tytułu składek, stanowi podstawę ustanowienia hipoteki przymusowej. Wykładnia wyłączająca możliwość ustanowienia na tej podstawie prawnej hipoteki przymusowej na nieruchomości prowadziłaby do pozbawienia znaczenia prawnego art. 26 ust. 3 i 3a pkt 2 u.s.u.s.

Mając na względzie powyższe, za uzasadnione należało uznać zarzuty skarżącego, że Sąd z naruszeniem przytoczonych w skardze kasacyjnej przepisów prawa uznał, iż ustanowienie hipoteki przymusowej w sprawie wymaga tytułu wykonawczego wystawionego na obojga małżonków.

Z przytoczonych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.).

kc

jw